

اندازه‌گیری تأثیر تورم و وقفه‌های قانونی بر ارزش درآمدهای مالیاتی: مطالعه موردی استان اصفهان

خالد امیریوسفی - بهارحافظی*

این مقاله در قالب یک مطالعه موردی به تبیین و بررسی سازوکار تأثیرگذاری تورم بر ارزش درآمدهای مالیاتی، انواع وقفه‌های قانونی و محاسبه زیان ناشی از آن بر ارزش درآمدهای مالیاتی در دو گروه مشاغل و شرکت‌های استان اصفهان براساس سناریوهای پیشنهادی پرداخته است. در پایان اقداماتی برای کاهش این تأثیرگذاری نامطلوب، به منظور افزایش بهره‌وری ادارات کل امور مالیاتی، پیشنهاد شده است. نتایج حاصل از این مطالعه گویای آن است که طی دوره مورد بررسی (۱۳۶۶-۱۳۸۲) بیشترین کاهش ارزش درآمدهای مالیاتی شرکت‌ها و مشاغل مربوط به ۱۳۷۷ بوده است. همچنین اندازه‌گیری اثر وقفه‌های قانونی در گزینه‌های مختلف متناظر با دوره‌های پیشنهادی وصول مالیات، نشان می‌دهد که حذف وقفه‌های قانونی موجود در جریان وصول مالیات بر شرکت‌ها به میزان ۱۱/۳ تا ۱۴/۱ درصد و در مالیات بر مشاغل به میزان ۱۰/۶ تا ۱۴/۱ درصد از کاهش ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی در این بخش‌ها جلوگیری می‌کند.

۱. مقدمه

مالیات مستقیم جزئی از درآمد ملی است که مهم‌ترین و سالم‌ترین منبع درآمد برای تأمین هزینه‌ها و مخارج جاری و عمرانی دولت به منظور انجام وظایف و مسؤولیت‌های آن، به‌شمار می‌رود. علاوه بر نقش مالیات در تأمین مالی مخارج دولت، کارکردهای دیگری مانند توزیع مجدد درآمد و

* این مقاله برگرفته از دو طرح تحقیقاتی انجام شده در معاونت اقتصادی سازمان امور اقتصادی و دارایی استان اصفهان است.

استفاده از آن به‌عنوان ابزار ارشادی و اصلاحی در راستای حمایت و تشویق پاره‌ای از بخش‌ها و فعالیت‌های مورد نظر برای مالیات ذکر می‌شود.

مالیات مستقیم بخشی از درآمدهای مالیاتی و در زمره درآمدهای عمومی دولت محسوب می‌شود. در این مقاله، با نگاهی به سهم قابل توجه درآمدهای مالیاتی از درآمدهای عمومی و سهم بیشتر مالیات‌های مستقیم از درآمد مالیاتی و نقش این بخش از درآمد دولت در تأمین مالی هزینه‌های جاری و عمرانی دولت و برنامه‌های توسعه اقتصادی کشور و لزوم بررسی روش‌های بهبود عملکرد وزارت امور اقتصادی و دارایی سعی شده به‌عنوان مجری قانون مالیات‌های مستقیم کشور، به‌منظور تشخیص و وصول درآمدهای مالیاتی، یکی از عوامل کاهش ارزش درآمدهای مالیاتی به‌رغم افزایش حجم اسمی آن یعنی تورم بررسی شود.

تورم از پدیده‌های پولی است که بر ارزش واقعی تمامی انواع بدهی‌های پولی تأثیر کاهنده دارد. از آنجا که سرعت عمل و همچنین کوشش سازمان مالیاتی در جمع‌آوری مالیات‌ها از شاخص‌های مهم بهره‌وری نظام مالیاتی است، هرگونه تأخیر در اجرای فرایند تشخیص و وصول درآمدهای مالیاتی به‌عنوان یک عامل منفی در ارزیابی بهره‌وری نظام‌های مالیاتی تلقی می‌شود. با وجود این تأخیر در جمع‌آوری مالیات‌ها را نمی‌توان فقط به عملکرد سازمان مالیاتی نسبت داد. در تمامی مطالعات مربوط به تأخیر در وصول مالیات، که اغلب در خارج از کشور انجام شده است، این ویژگی مشترک به چشم می‌خورد که تأخیر، بیشتر از جنبه تأثیر آن بر کاهش ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی مطالعه شده است.

بخش اول این مقاله به توضیح سازوکارهای شناخته شده اثرگذاری تورم بر ارزش درآمدهای مالیاتی، تحلیل و طبقه‌بندی انواع تأخیرها و وقفه‌های مالیاتی و نمود آن در قانون مالیات‌های مستقیم می‌پردازد و در بخش دوم به بررسی روند درآمدهای مالیاتی استان و آثار منفی تأخیر و تورم بر آن با توجه به تئوری اقتصادی تورم و نیز در ارتباط با پاره‌ای از مواد قانونی مالیات‌های مستقیم و روش‌های کاهش (و جبران) این تأثیرات منفی به‌طور کلی و در عمل بر اساس قانون پرداخته می‌شود.

در بخش پایانی زیان حاصل از وقفه قانونی در ارزش درآمدهای مالیاتی برحسب گزینه‌های مشخص اندازه‌گیری و سرانجام تمهیدات پیشنهادی برای کاهش این وقفه‌ها و پی‌آمدهای ناشی از آن ارائه خواهد شد.

۲. مبانی نظری تأثیرپذیری درآمدهای مالیاتی از تورم

در یک اقتصاد پولی، بیشتر معاملات و پرداخت‌ها (پرداخت بدهی‌ها) و از جمله مالیات با استفاده از پول انجام می‌شود. یکی از پدیده‌های پولی (یا تا اندازه‌ای پولی)، تورم و آثار مستقیم آن بر وظایف پول است که

ناگزیر با نظام مالیاتی ارتباط پیدا می‌کند. به عبارت دیگر آثار تورم بر پول به طور مستقیم در مورد نظام مالیاتی کاربرد دارد. جهات ارتباط آثار تورم بر نظام مالیاتی را به این ترتیب می‌توان برشمرد:

- واحد اندازه‌گیری مورد استفاده قوانین مالیاتی برای تعیین پایه‌های مالیاتی، همان واحد پولی رایج کشور است که انتظار می‌رود با گذشت زمان ارزش خود را از دست بدهد.

- مالیات با تأخیر زمانی پرداخت و با واحدهای پولی اندازه‌گیری می‌شود که ارزش آن‌ها در طول زمان کاهش می‌یابد.

در ادامه‌گرفته‌ای از مهم‌ترین آثار تورم بر درآمدهای مالیاتی و اقداماتی لازم و ممکن برای کاهش این اثرگذاری بررسی می‌شود.

الف) فواصل زمانی وصول

فواصل زمانی وصول، توانایی نظام مالیاتی را برای تولید حجم معینی از درآمد واقعی در طول دوره‌های تورمی کاهش می‌دهد. طول این فواصل زمانی ناشی از روش تعریف (قوانین و مقررات) دوره‌های تشخیص و پرداخت است. درآمد، سود و سایر اقلام مشمول مالیات در طول زمان ایجاد می‌شوند و قدرت خرید خاص خود را دارند.

بسیاری از مواد قوانین مالیاتی یک فاصله زمانی را از پایان دوره تشخیص (وقتی که مالیات تعلق می‌گیرد) تا زمانی که پرداخت باید صورت گیرد مقرر می‌کند تا مؤدیان فرصت محاسبه بدهی مالیاتی خود را داشته باشند. در نتیجه با تورم این فاصله زمانی، قدرت درآمدزایی نظام مالیاتی را کاهش می‌دهد. هزینه فواصل وصول در توانایی نظام مالیاتی و در ایجاد یک مقدار واقعی معین از درآمد منعکس می‌شود. به عبارت دیگر هر چه میزان تورم کمتر باشد، فراوانی پرداخت‌های علی‌الحساب بیشتر بوده و هر چه دوره‌های تشخیص کوتاه‌تر شود، زیان درآمدی ناشی از فواصل زمانی کمتر خواهد بود.

در پاره‌ای کشورهای امریکای جنوبی از جمله آرژانتین، برزیل و شیلی برای کاهش تأثیر فواصل زمانی وصول بر ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی طی دوره‌های تورمی سه روش به کار برده می‌شود:

۱. کاهش دوره‌های تشخیص و پرداخت و کوتاه کردن دوره زمانی ارائه اظهارنامه مالیاتی و انجام پرداخت‌های نهایی به حداکثر سه ماه؛

۲. ایجاد یک نظام پرداخت علی‌الحساب یا افزایش فراوانی این پرداخت‌ها؛

۳. شاخص‌گذاری پرداخت‌های مالیاتی که در عمل به شکل کنار گذاشتن واحد پول در گردش به عنوان واحد اندازه‌گیری بدهی‌های مالیاتی و جایگزینی آن با یک واحد مالی یا مالیاتی قابل تطبیق بر طبق یک شاخص

منتخب است (پرد، ۱۳۷۵).

اقدامات یاد شده اعم از کاهش طول دوره‌های تشخیص و پرداخت مالیات یا افزایش تعداد پرداخت‌های علی‌الحساب ممکن است همراه با هزینه‌هایی برای سازمان مالیاتی و همچنین مؤدیان باشد. این هزینه‌ها سبب زیانی کلی برای تمام نظام اقتصادی می‌شود زیرا هر پرداختی صورت گیرد لازم است منابمی به کار گرفته شود که به نفع هیچ کس نیست. افزایش تعداد پرداخت‌های علی‌الحساب نیازمند افزایش توانایی نظام اداری به منظور نظارت بر بدهی‌ها، کنترل اظهارنامه‌های مالیاتی و حساب‌های درآمدی است. اگر وصول از طریق نظام بانکی انجام گیرد هزینه خدمات به نسبت تعداد اظهارنامه‌های مالیاتی و پرداخت‌ها افزایش می‌یابد؛ همچنین تعداد بیشتر پرداخت‌های دوره‌ای همراه با هزینه‌های زیادتر رعایت قانون برای مؤدیان است.

به هر حال در رابطه با اجرایی‌کردن دو مورد از سه مورد ذکر شده براساس مواد قانون مالیات‌های مستقیم ایران در راستای حذف وقفه‌ها و تأخیرات عمدتاً قانونی، بدون نیاز به تصویب مواد قانونی جدید و صرف هزینه‌های قابل توجه، امان نظر بیشتر در تمهیدات اندیشیده شده در مواد ۱۶۳ و ۱۶۶ قانون مالیات‌های مستقیم ضرورت دارد. متن این دو ماده عیناً ذکر می‌شود:

ماده ۱۶۳: سازمان امور مالیاتی کشور مجاز است که مشمولان مالیات را در مواردی که مالیات آنان در زمان تحصیل درآمد کسر و پرداخت نمی‌شود کلاً یا بعضاً مکلف کند در طول سال، مالیات متعلق به همان سال را به نسبتی از آخرین مالیات قطعی شده سنوات قبل یا به نسبتی از حجم فعالیت به‌طور علی‌الحساب پرداخت کنند و در صورت تخلف علی‌الحساب مذکور طبق مقررات این قانون وصول خواهد شد.

ماده ۱۶۶: سازمان امور مالیاتی کشور می‌تواند قبوض پیش پرداخت مالیاتی، تهیه و برای استفاده مؤدیان عرضه کند. قبوض مذکور با نام و غیرقابل انتقال بوده و در موقع واریز مالیات مؤدی مبلغ پیش پرداخت، به اضافه دو درصد آن به ازای هر سه ماه زود پرداخت از بدهی مالیاتی مربوط کسر خواهد شد.

ب) قصور مالیاتی، ممیزی بیشتر و جریمه‌ها

صرف نظر از این‌که چه سازوکاری برای تعدیل قصور و کوتاهی در پرداخت مالیات‌ها انتخاب شود، باید ارزش واقعی مبلغ اصلی مالیات تعلق گرفته را حفظ کند. همچنین باید این اطمینان را به وجود آورد که

اندازه‌گیری تأثیر تورم و وقفه‌های قانونی ... ۳۳

مؤدیان مختلف متحمل هزینه‌های واقعی می‌شوند به طوری که هیچ‌گونه انگیزه‌ای برای کوتاهی وجود ندارد. مهم‌ترین سازوکار تعدیل این‌گونه قصورها، شاخص‌گذاری مالیات‌های معوق است. اصولاً دو روش یا گزینه برای شاخص‌گذاری مالیات‌های معوق وجود دارد. ۱. استفاده از میزان بهره متغیر بر مبنای نرخ بازار یا میزان بهره‌ای حاوی تخمین تورم. ۲. شاخص‌گذاری ارزش بدهی مالیاتی و تعیین میزان بهره واقعی.

ج) وقفه‌های مالیاتی و انواع آن

در قسمت قبل بیان شد که تأخیر در وصول مالیات چگونه قدرت خرید درآمدهای مالیاتی را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در این قسمت درصدد هستیم به بررسی منشاء بروز این تأخیر یا وقفه در وصول بپردازیم. این امر نیازمند ارائه تعریف دقیق و مشخص وقفه مالیاتی است.

ویوتانزی و وقفه‌های مالیاتی یا تأخیر در جمع‌آوری مالیات‌ها را به‌عنوان "فاصله زمانی که طی آن مالیات باید پرداخت شود، با زمانی که مالیات واقعاً پرداخت می‌شود"، تعریف می‌کند. وی بر همین اساس تأخیر در پرداخت مالیات را به دو بخش تأخیر قانونی و تأخیر غیرقانونی تقسیم می‌کند (تانزی، ۱۳۶۴). در یک نظام مالیاتی کارا سه جزء قانون مالیاتی، سازمان مالیاتی و مؤدیان مالیاتی به بهترین نحو در فرایند جمع‌آوری درآمدهای مالیاتی مشارکت می‌کنند. بر این اساس وقفه‌های به وجود آمده در فرایند جمع‌آوری درآمدهای مذکور را به سه بخش می‌توان تفکیک کرد:

وقفه‌های قانونی

این وقفه‌ها در نتیجه وجود فاصله زمانی بین موعد مقرر قانونی پرداخت مالیات با زمان تحقق درآمد مشمول مالیات به وجود می‌آیند؛ در نتیجه این بخش از وقفه‌ها، تنها در حدود تعیین حداقل مهلت لازم برای تأدیه بدهی مالیاتی پس از تحقق درآمد قابل قبول هستند. بنابراین قوانین مالیاتی باید به گونه‌ای تنظیم شوند که پرداخت مالیات در سریع‌ترین زمان ممکن تحقق یابد.

وقفه‌های غیرقانونی

تلاش مؤدیان مالیاتی در راستای گریز مالیاتی از یک سو و به تأخیر انداختن پرداخت بدهی‌های مالیاتی و استفاده از منافع حاصل از این تأخیر، به‌ویژه در شرایط تورمی، از سوی دیگر دو انگیزه مهم تأخیر در پرداخت به موقع درآمدهای مالیاتی است. عوامل متعددی در بروز این وقفه‌ها مؤثرند، ولی نارسایی نظام

مالیاتی و نبود فرهنگ غنی مالیاتی از مهم‌ترین این عوامل محسوب می‌شوند.

سایر وقفه‌ها

این بخش از وقفه‌های مالیاتی، در عمل در حد فاصل وقفه‌های قانونی و غیرقانونی قرار می‌گیرند، که از یک سو ناشی از مهلت‌های قانونی اعطایی به مأموران و حتی مؤدیان مالیاتی در مراحل مختلف (شامل صدور برگ تشخیص، ابلاغ، اعتراض و حتی رسیدگی ممیز کل در مواد ۱۵۸ و ۲۳۸ قانون مالیات‌های مستقیم) هستند (وقفه قانونی) و از سوی دیگر به موقع اقدام نکردن مأموران مالیاتی در مورد این مراحل دلیل این وقفه‌هاست، می‌توان آن را یک عمل خلاف به حساب آورد (وقفه غیرقانونی). با این حال به‌رغم موارد مطرح شده، با توجه به دو عامل، به‌طور صریح نمی‌توان وقفه‌های مذکور را فقط قانونی یا غیرقانونی به حساب آورد:

۱. نارسایی‌های موجود در نظام مالیاتی که آثار آن بر این وقفه‌ها مشهود اما به سختی قابل کمی کردن است.
۲. قضاوت نکردن در مورد اینکه آیا مهلت قانونی ذکر شده با توجه به نارسایی‌های مذکور در حد لازم و کافی هستند یا این‌که بیش از حد لازم بوده و از طریق سهل‌انگاری مأموران مالیاتی مورد سوء استفاده قرار می‌گیرند.

د) آثار منفی وقفه‌های مالیاتی

از نظر کارکردهای مالیات در مباحث نظری، وجود وقفه در نظام مالیاتی تا جایی که به مفهوم نقص در نظام کلی مالیاتی یک کشور است، از طریق ایجاد اشکال و تأخیر در کارکردهای سه‌گانه توزیعی، تخصیصی و تثبیتی مالیات می‌تواند هم اقتصاد کشور و هم اقتصاد بخش دولتی را دچار آسیب کند. به‌طور کلی، انواع عواقب اقتصادی منفی وجود وقفه در جمع‌آوری مالیات‌ها را می‌توان به این شرح بر شمرد:

کاهش درآمدهای دولت

تأخیر در وصول مالیات از طریق کاهش ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی در عمل به کاهش درآمدهای دولت در هر دوره منتهی می‌شود. در این زمینه برخی مشکلات بودجه‌ای از جمله مزاد عملکرد هزینه‌ها نسبت به مبالغ مصوب بودجه، و نیز تحقق نیافتن کامل فیزیکی پروژه‌ها، طرح‌ها و فعالیت‌های دستگاه‌های دولتی نسبت به میزان مصوب به علت تأخیر در تخصیص به موقع اعتبارات یا به علت افزایش قیمت کالاها و خدمات طی دوره اخیر، می‌تواند از مظاهر بروز آثار منفی وقفه‌های مالیاتی محسوب می‌شود.

تبعیض میان مؤدیان مالیاتی

برخی بخش‌های مالیاتی مانند مالیات حقوق، نقل و انتقالات و سرقفلی در ایران (و به‌ویژه مالیات حقوق کارکنان دولت) تقریباً هیچ‌گونه تأخیری ندارند، در حالی‌که در برخی دیگر مانند مالیات شرکت‌ها، مشاغل و مستغلات علاوه بر وقفه‌های قانونی با تعویق در رسیدگی‌ها و تشخیص، با تأخیر در پرداخت مواجه‌اند. این موضوع به مفهوم تبعیض بین صاحبان منابع مختلف درآمدی است. به‌علاوه در مورد بخشی از وقفه‌های مالیاتی که ناشی از عملکرد سازمان مالیاتی است، عملکرد متفاوت و ضعیف برخی حوزه‌های مالیاتی در مقایسه با دیگر حوزه‌ها منجر به تبعیض در میان مؤدیان مالیاتی حتی در یک بخش خاص مالیاتی می‌شود.

کاهش انگیزه پرداخت مالیات

کندی سرعت وصول مالیات‌ها خود عامل مؤثری بر کاهش انگیزه مؤدیان مالیاتی در پرداخت مالیات است. اگرچه کمی کردن این ارتباط کار مشکلی است، اما چنین تصور می‌شود که گسترش وقفه‌های مالیاتی اثر منفی شدیدی بر انگیزه مؤدیان مالیاتی در پرداخت مالیات دارد. این امر در بلندمدت به تضعیف فرهنگ مالیاتی و کاهش درآمدهای اسمی مالیاتی منتهی می‌شود.

فشار مالی و روانی ناشی از عدم تخصیص بدهی مالیاتی از درآمدهای هر دوره
وقفه‌های مالیاتی به رعایت نکردن اصل کسر هزینه‌های هر دوره از درآمدهای همان دوره منتهی می‌شود. از سوی دیگر هر چه دوره‌های پرداخت مالیات کوتاه‌تر باشد، امکان پرداخت مالیات برای مؤدیان مالیاتی آسان‌تر خواهد بود. انباشت تعهدات مالیاتی حتی برای یک سال مالی، هنگام پرداخت مالیات، علاوه بر فشار مالی، فشار روانی قابل توجهی را بر مؤدیان مالیاتی وارد می‌آورد. در حالی‌که پرداخت این بدهی در دوره‌های کوتاه‌تر حذف فشار توأم مالی و روانی را در پی خواهد داشت.

سیاست تأمین کسری بودجه و تشدید تورم

وصول نکردن به موقع درآمدهای مالیاتی موجب کسری بودجه و اتخاذ سیاست‌هایی از سوی دولت برای تأمین مالی آن خواهد شد. از آنجا که استقراض از بانک مرکزی آسان‌ترین روش تأمین کسری بودجه است، این امر از طریق افزایش تقاضای کل موجب افزایش میزان تورم در اقتصاد می‌شود. همچنین مالیات‌های پرداخت نشده در دست مؤدیان مالیاتی از طریق افزایش تقاضا به تشدید تورم منتهی می‌شوند. این موضوع با توجه به نقش تورم در افزایش انگیزه بدهکاران برای به تعویق انداختن ادای تعهدات خود می‌تواند سبب

ایجاد یک دور باطل در فرایند تداوم وقفه‌های مالیاتی شود (زمانی، ۱۳۷۸).

قانون مالیات‌های مستقیم و وقفه‌های قانونی مالیاتی

فرایند دریافت درآمد مالیاتی، یک فرایند سه مرحله‌ای شامل تشخیص، وصول و پرداخت است که طبیعتاً نیازمند صرف وقت و گذشت زمان است. ولی وقفه‌های قانونی، با توجه به تعریفی که ارائه شد، ناشی از بیشترین مهلت‌هایی است که به‌طور قانونی برای انجام وظایف و تکالیف قانونی مؤدیان مالیاتی در موارد مختلف قانون مالیات پیش‌بینی شده است، در ادامه به مراحل مختلف این فرایند، براساس مواد قانونی مرتبط برای اشخاص حقوقی (شرکت‌های خصوصی و دولتی) و اشخاص حقیقی (مشاغل) اشاره می‌شود.

الف) مهلت تهیه و ارائه اظهارنامه مالیاتی تا چهار ماه پس از پایان سال مالی قرار داده شده: ماده ۱۰۰ مربوط به مالیات اشخاص حقیقی (مشاغل) و ماده ۱۱۰ مربوط به مالیات اشخاص حقوقی (شرکت‌های دولتی و خصوصی).

ب) براساس ماده ۱۵۶ ق.م.م. سازمان امور مالیاتی مکلف است اظهار نامه مؤدیان مالیات بر درآمد را در مورد درآمد هر منبع که در موعد قانونی تسلیم شده است حداکثر طی یک سال از تاریخ انقضای مهلت مقرر برای تسلیم اظهارنامه رسیدگی کند. در صورتی که طی مدت ذکر شده برگ تشخیص درآمد صادر نکند یا تا سه ماه پس از انقضای یک سال، برگ تشخیص درآمد را به مؤدی ابلاغ نکند اظهار نامه مؤدی قطعی تلقی می‌شود.

ج) بر اساس ماده ۲۳۸ ق.م.م. در مواردی که برگ تشخیص مالیات صادر و به مؤدی ابلاغ می‌شود، چنانچه مؤدی نسبت به آن معترض باشد می‌تواند در طی ۳۰ روز از تاریخ ابلاغ شخصاً یا به وسیله وکیل تام‌الاختیار خود به اداره امور مالیاتی مراجعه و با ارائه دلایل و اسناد و مدارک به صورت کتبی تقاضای رسیدگی مجدد کند. مسؤول مربوطه موظف است پس از ثبت درخواست مؤدی در دفتر مربوط و طی مدتی که بیش از ۳۰ روز از تاریخ مراجعه نباشد به موضوع رسیدگی و در صورتی که دلایل و اسناد و مدارک ابراز شده را برای ردّ مندرجات برگ تشخیص کافی دانست، آن را رد و مراتب را ظهر برگ تشخیص درج و امضاء کند و در صورتی که دلایل و اسناد و مدارک ابرازی را مؤثر در تعدیل درآمد تشخیص دهد و نظر او مورد قبول مؤدی قرار گیرد، مراتب در ظهر برگ تشخیص منعکس و به امضا مسؤول مربوطه و مؤدی خواهد رسید و هرگاه دلایل و اسناد و مدارک ابرازی مؤدی را برای ردّ برگ تشخیص یا تعدیل درآمد مؤثر تشخیص ندهد باید مراتب را با استدلال در ظهر برگ تشخیص منعکس و پرونده امر را برای رسیدگی به هیأت حل اختلاف ارجاع کند.

اندازه‌گیری تأثیر تورم و وقفه‌های قانونی ... ۳۷

د) براساس ماده ۲۳۹ ق.م.م. در صورتی که مؤدی طی ۳۰ روز از تاریخ ابلاغ برگ تشخیص مالیات قبولی خود را نسبت به آن به صورت کتبی اعلام کند یا مالیات مورد مطالبه را به مأخذ برگ تشخیص پرداخت، یا ترتیب پرداخت آن را بدهد یا اختلاف موجود بین خود و اداره امور مالیاتی را به شرح ماده ۲۳۸ این قانون رفع کند، پرونده امر از نظر میزان درآمد مشمول مالیات مختومه تلقی می‌شود و در مواردی که مؤدی طی ۳۰ روز به صورت کتبی اعتراض نکند یا در مهلت مقرر در ماده مذکور به اداره امور مالیاتی مربوط مراجعه نکند درآمد تعیین شده در برگ تشخیص مالیات قطعی است.

ه) بر اساس ماده ۲۱۰ ق.م.م. پس از قطعی شدن مالیات، مؤدی ۱۰ روز پس از ابلاغ برگ مالیات قطعی برای پرداخت مالیات یا ترتیب پرداخت مهلت دارد و در غیر این صورت اداره امور مالیاتی می‌تواند با ابلاغ برگ اجرایی از مؤدی بخواهد طی یک ماه از تاریخ ابلاغ کلیه بدهی خود را بپردازد یا ترتیب پرداخت آن را به اداره امور مالیاتی بدهد.

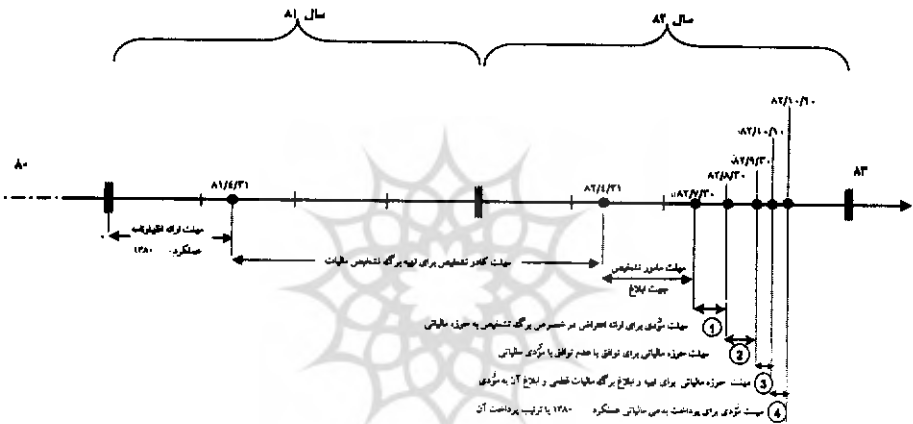
و) همچنین بر اساس ماده ۱۶۷ ق.م.م. وزارت امور اقتصادی و دارایی یا سازمان امور مالیاتی کشور می‌تواند نسبت به مؤدیانی که قادر به پرداخت بدهی مالیاتی خود اعم از اصل و جریمه به‌طور یک جا نیستند، از تاریخ ابلاغ مالیات قطعی بدهی مربوط را حداکثر به مدت سه سال تقسیط کند.

به این ترتیب با توجه به این شرح درباره مراحل مختلف ترتیب فرایند دریافت درآمد مالیاتی شامل مراحل تشخیص و وصول و پرداخت، ملاحظه می‌شود که حتی در صورت پیروزی کامل مؤدی مالیاتی از مفاد مواد قانونی مربوطه با توجه به حداکثر مهلت‌های داده شده در این قانون، فرایند دریافت بدهی مالیاتی و تحقق درآمد مالیاتی به آسانی تا نزدیک به دو سال بعد از پایان سال مالی مؤدی به‌طول می‌انجامد و در عین حال هنوز مؤدی یا پرسنل کادر تشخیص و وصول درآمدهای مالیاتی هیچ‌گونه تخلفی از مواد ق.م.م. نکرده‌اند. برای توضیح و روشن تر شدن بیشتر مطلب، مؤدی مالیاتی حقیقی یا حقوقی را در نظر بگیرید که پایان سال مالی او ۲۹ اسفند ۱۳۸۰ باشد و تا ۱۳۸۱/۴/۳۱ مهلت دارد تا اظهارنامه مالیاتی خود را ارائه دهد.

مأمور تشخیص حوزه مالیاتی مربوط تا پایان تیر ۱۳۸۲ مهلت دارد برگ تشخیص مالیات را تهیه کرده و تا پایان مهر ۱۳۸۲ به مؤدی ابلاغ کند. مؤدی مهلت دارد تا یک ماه پس از آن، مراتب اعتراض کتبی خود را بر این برگ تشخیص به حوزه مالیاتی اعلام کند و حوزه مالیاتی نیز یک ماه وقت دارد تا درباره این اعتراض و قطعی شدن درآمد مشمول مالیات با مؤدی به توافق برسد یا آن را طی یک ماه به هیأت حل اختلاف مالیاتی ارجاع دهد. حتی در صورتی که مؤدی با ممیز کل درباره اعتراض خود توافق کند و پرونده به هیأت ارجاع نشود (مالیات مؤدی قطعی شود) حوزه مالیاتی مهلت دارد طی ۱۰ روز برگ مالیات قطعی را

تهیه و به مؤدی ابلاغ کند مؤدی نیز ۱۰ روز دیگر مهلت دارد تا بدهی مالیاتی خود را بپردازد یا ترتیب پرداخت آن را بدهد (نمودار ۱).

نمودار ۱. فرایند تولید درآمد مالیاتی شامل مهلت‌های قانونی مراحل تشخیص و وصول بدهی مالیاتی عملکرد سال ۱۳۸۰

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
 رتال جامع علوم انسانی

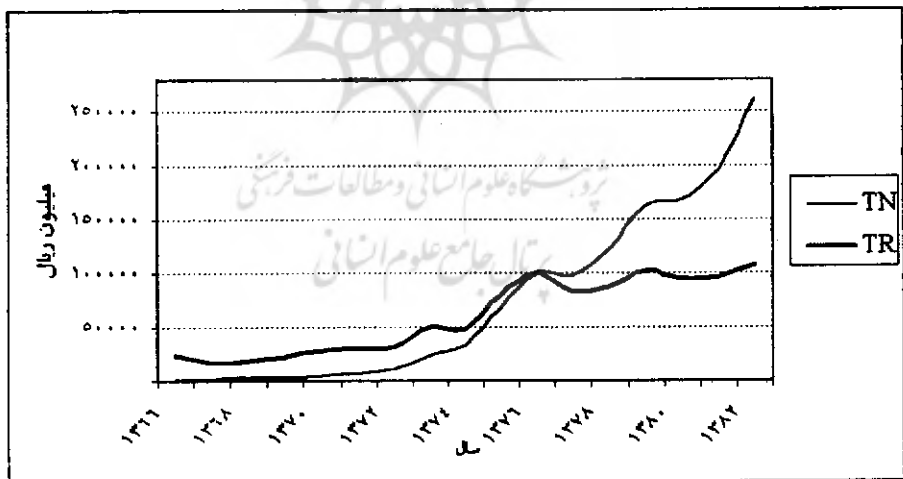
به نظر می‌رسد صرف امکان استفاده از حداکثر مهلت‌های قانونی مصرح در مواد قانون مالیات‌های مستقیم، سبب شده تا عملاً بسیاری از پرسنل کادر تشخیص و وصول خود را ملزم و موظف به رعایت این مهلت‌ها بدانند، در صورتی که طولانی شدن فرایند رسیدگی و تشخیص درآمد مشمول مالیات و مراحل بعد از آن، نتیجه‌ای به‌جز کاهش ارزش درآمد مالیاتی به سبب گذشت زمان ندارد. البته باید توجه داشت تأخیر در وصول مالیات، بی‌تردید معلول مجموعه‌ای از علل و عوامل است. حجم بالای پرونده‌های در اختیار ممیز، امکانات محدود، دسترسی نداشتن به اطلاعات مستند، مکانیزه نبودن کامل سیستم اطلاعات و ضعف مدیریت مالیاتی در بسیاری از موارد امکان رسیدگی در کمتر از یک سال را مقدور نمی‌کند.

و) روند درآمدهای مالیاتی و تأثیرپذیری آن از تورم در استان اصفهان

بودجه و نظام درآمد - هزینه استان در ایران شامل زیر مجموعه‌ای از منابع درآمدی و هزینه‌ای کل کشور است. بخش دریافتی‌ها از دو محل درآمدهای ملی و استانی تأمین می‌شود. بخش درآمدهای استانی شامل درآمدهای مالیاتی، درآمدهای انحصارات و مالکیت دولت، درآمدهای خدمات و فروش کالا و درآمدهای حق بیمه و متفرقه است. در این میان درآمدهای مالیاتی با متوسط سهم ۸۴/۵ درصد بیشترین نقش را نسبت به سایر انواع درآمدهای استانی استان اصفهان دارا بوده و طی سال‌های ۸۲-۱۳۶۶ روندی صعودی داشته است (نموار ۲) که بی‌تردید از رشد صعودی شاخص قیمت‌ها نیز تأثیر گرفته است.

بررسی روند درآمدهای مالیاتی واقعی در نمودار (۲) بیانگر آن است که در سال‌هایی که افزایش درآمدهای اسمی قادر به پوشش میزان تورم نبوده است، درآمدهای مالیاتی واقعی روندی ثابت یا حتی کاهشنده را تجربه کرده است.

نمودار ۲. روند درآمدهای اسمی و واقعی در استان اصفهان طی دوره ۱۳۶۶-۱۳۸۲

از آنجایی که یکی از اهداف اخذ مالیات یا به‌طور کلی سیاست‌های مالیاتی به حرکت درآوردن منابع برای مصارف عمومی است، لازم است؛ در بررسی روند مالیات‌ها، روند تولید ناخالص داخلی را نیز به حساب آورد، چراکه افزایش نسبت درآمدهای مالیاتی به تولید ناخالص داخلی نمایانگر تقاضا برای خدمات عمومی و ظرفیت (عرضه) درآمدهای مالیاتی است. بنابراین لازم است نسبت $\frac{T}{GDP}$ را در مورد استان اصفهان محاسبه و روند آن در دوره ۸۲-۱۳۶۶ بررسی شود. از آنجا که اطلاعات مربوط به ارزش افزوده استان تنها برای چهار سال (۷۹-۱۳۷۶) موجود است، میانگین سهم آن از تولید ناخالص داخلی محاسبه و رقم هفت درصد حاصل می‌شود. حال با استفاده از این ضریب تولید ناخالص داخلی استان برای سایر سال‌های مطالعه حاصل و نسبت $\frac{T}{GDP}$ محاسبه می‌شود (جدول ۲).

بر این اساس ملاحظه می‌شود که درآمد مالیاتی در سال‌های برنامه اول توسعه ۷۲-۱۳۶۸ به‌طور متوسط $\frac{۱}{۵۳}$ درصد تولید ناخالص داخلی استان را تشکیل داده است و در ۱۳۷۳ با $\frac{۵۹}{۹}$ درصد رشد، به $\frac{۲}{۳۵}$ درصد افزایش یافته است. به این ترتیب در سال‌های برنامه دوم توسعه نسبت به برنامه اول شاهد میانگین سهم بالاتری ($\frac{۳}{۷}$ درصد) هستیم. این امر بیانگر عملکرد مطلوب‌تر نظام مالیاتی، کاهش فرار مالیاتی و به‌طور کلی بهبود فرهنگ مالیاتی است.

بالاترین سهم درآمدهای مالیاتی از تولید ناخالص داخلی استان مربوط به سال ۱۳۷۶ ($\frac{۴}{۹۸}$ درصد) است. روند نزولی نمودار یاد شده در سال‌های ۱۳۷۶ به بعد مربوط به رشد سریع تولید استان نسبت به درآمدهای مالیاتی است که به نظر می‌رسد گویای تحقق نیافتن درآمدهای مالیاتی مورد انتظار از منابع بالقوه مالیاتی است.

جداول‌های ۳ و ۵ به ترتیب ارزش اسمی و واقعی درآمدهای مالیاتی شرکت‌ها و مشاغل و نیز میزان رشد و ارزش واقعی این درآمدهای مالیاتی را نشان می‌دهد. روند درآمدهای مالیاتی شرکت‌ها و مشاغل براساس مقادیر مطلق و بر حسب میزان رشد طی دوره مورد مطالعه کم و بیش به‌طور تقریبی و متناسب با روند میزان تورم، فزاینده و صعودی است. علل و منابع توضیح‌دهنده رشد و افزایش ارزش اسمی درآمدهای مالیاتی را می‌توان به علل و عواملی نظیر تأثیر میزان تورم، افزایش تعداد مؤدیان مالیاتی، رونق نسبی حجم فعالیت و عملکرد واقعی و مالی مؤدیان مالیاتی، تغییرات در قانون مالیات‌های مستقیم و افزایش کارایی سازمان امور مالیاتی در وصول به موقع بدهی‌های مالیاتی مؤدیان نسبت داد. همچنین انتقال از اتکا به درآمدهای نفتی در تأمین هزینه‌های جاری فزاینده دولت به سوی منابع سالم‌تر و منطقی‌تر درآمدهای مالیاتی در دوران پس از انقلاب و به‌ویژه پس از خاتمه جنگ تحمیلی که بروز آثار آن با تأخیر زمانی از اوایل دهه ۱۳۷۰ شروع می‌شود نیز به‌عنوان یکی از منابع مهم افزایش ارزش اسمی درآمدهای مالیاتی کشور

و استان‌ها به‌شمار می‌رود.

روند تغییرات مثبت و افزایشی درآمدهای مالیاتی اسمی شرکت‌های اصفهان، که بیشترین مشخص‌ترین نمود آن در ۱۳۷۳ نسبت به ۱۳۷۲ (با بیش از ۷۷۰ درصد افزایش درآمد مالیاتی شرکت‌های دولتی) و در ۱۳۷۶ نسبت به ۱۳۷۵ (با بیش از ۱۲۹۰ درصد افزایش درآمدهای مالیاتی شرکت‌های خصوصی) و ادامه نسبی این روند فزاینده در سال‌های بعد را می‌توان ناشی از عللی همچون تمایل برخی اشخاص حقوقی به ارائه اظهارنامه مالیاتی و پرداخت مالیات بر اساس محل اصلی فعالیت که در ماده ۱۱۰ قانون مالیات‌های مستقیم از ۱۳۸۰ به‌صورت اختیاری و در تبصره ۴۵ قانون بودجه ۱۳۷۷ و شکل اصلاح شده ماده ۱۱۰ قانون مالیات‌های مستقیم به‌صورت اجباری درآمد، و واگذاری بخش مهمی از فعالیت‌های شرکت‌های دولتی بزرگ استان اصفهان مانند ذوب آهن و فولاد مبارکه به شرکت‌های اقماری خصوصی نظیر تکادو و فولاد تکنیک دانست.

ز) زیان حاصل از وقفه در ارزش درآمدهای مالیاتی

مطالعات مختلف در مورد وقفه‌های مالیاتی برآورد متفاوتی را به دست داده‌اند. بهاء‌الدینی (۱۳۷۳) متوسط زمان تأخیر در پرداخت مالیات مشاغل را ۳۴/۵ ماه برآورد کرده است. عزیزاده (۱۳۷۵) این میزان تأخیر را برای بخش مشاغل ۲۷/۶ ماه و برای شرکت‌ها ۳۱ ماه برآورد کرده است. همچنین مطالعه دیگری در معاونت امور اقتصادی وزارت امور اقتصادی و دارایی متوسط مدت تأخیر را برای شرکت‌ها ۳۶ ماه ذکر می‌کند (زمانی، ۱۳۷۸). با توجه به نتایج متفاوت اما نزدیک برآوردهای یاد شده، میانگین تأخیر غیر قانونی (یا به‌عبارت دقیق‌تر میانگین سایر وقفه‌ها به استثنای وقفه‌های قانونی) برای استفاده در محاسبات این مطالعه هم برای شرکت‌ها و هم برای مشاغل معادل ۳۰ ماه در نظر گرفته شده است.

وصول درآمدهای مالیاتی و تلاش برای جذب آن به‌مثابه یک پروژه اقتصادی است، بنابراین بروز فاصله زمانی در تحقق مالیات به معنی تأخیر در وصول درآمد پروژه و در نتیجه تأثیرپذیری آن از تورم است. به این ترتیب محاسبه ارزش واقعی آن در زمان وصول نیازمند تنزیل آن با میزان تورم با در نظر گرفتن دوره زمانی تأخیر است:

$$TR = \frac{TN}{(1+P)^t} \quad (1)$$

در این رابطه، TR ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی پس از وقفه قانونی، TN ارزش اسمی درآمدهای

مالیاتی در پایان دوره مطلوب m (که پس از L دوره وقفه قانونی وصول شده است)، P میزان تورم و t طول دوره تشخیص و پرداخت است.

براساس این رابطه قدرت ایجاد درآمد مالیاتی اسمی (TR) با (P) و (t) رابطه معکوس دارد و به عبارت دیگر هر چه دوره‌های تشخیص کوتاه‌تر یا میزان تورم پایین‌تر باشد کاهش قدرت درآمدزایی نظام مالیاتی کمتر و برعکس هر چه میزان تورم بیشتر یا دوره تشخیص طولانی‌تر باشد، زیان درآمدی (کاهش قدرت درآمدزایی نظام مالیاتی) بیشتر خواهد بود. این در حالی است که میزان تورم متغیر برون‌زای این سیستم است و مقدار آن را سایر متغیرهای اقتصادی تعیین و در رابطه (۱) وارد می‌کنند. وقفه‌های مالیاتی و تأخیر در وصول را می‌توان از طریق قوانین مالیاتی با ضمانت اجرایی لازم کنترل کرده و از طریق کاهش طول دوره‌های تشخیص و پرداخت (t) قدرت درآمدزایی نظام مالیاتی را افزایش داد.

در این مطالعه با استفاده از چهار حالت ممکن (سناریو) پیشنهادی در تشخیص و پرداخت مالیات به صورت ماهانه، سه ماهه، چهارماهه، و شش ماهه درآمد مالیاتی^۱ تنزیل و زیان ناشی از تأخیر در وصول مالیات محاسبه می‌شود و از آنجایی که زمان (t) میانگین تأخیر بر حسب ماه را نشان می‌دهد رابطه ۲ حاصل می‌شود:

$$TR = \frac{TN}{(1+P)^{\frac{t}{12}}} \quad (2)$$

در سناریوی اول، دوره‌های پیشنهادی ماهانه است، به این مفهوم که مؤدی مالیاتی به صورت ماهانه برای پرداخت مالیات خود اقدام می‌کند. دوره درآمدی مطلوب که مالیات براساس روش پیشنهادی به آن تعلق می‌گیرد و در پایان آن دوره پرداخت می‌شود m و فاصله زمانی بین اولین m دوره درآمدی مطلوب با زمان پرداخت براساس سررسیدهای قانونی m نامیده می‌شود. به عنوان مثال در بهترین حالت، مؤدی مالیاتی، مالیات سال مالی ۱۳۸۱ خود را همراه با اظهارنامه به‌طور نقدی در تیر ۱۳۸۲ پرداخت می‌کند حال اگر

۱. لازم به توضیح است که بحث تأخیر زمانی شامل همه انواع درآمدها نمی‌شود، به عنوان مثال بر درآمد کارمندان دولت با مالیات بر نقل و انتقالات غیرمنقول که قبل از تحقق، مالیات آن کسر شده درگیر هیچ‌گونه تأخیر زمانی نمی‌شود. به‌طور کلی عمده این بحث مربوط به آن بخش از درآمدهای مالیاتی است که بخش خصوصی به عنوان مالیات بر درآمد می‌دهد. در این مطالعه نیز زیان ناشی از تأخیر در وصول مالیات به تفکیک مشاغل و شرکت‌ها بر اساس سناریوهای پیشنهادی چهارگانه محاسبه و مورد تجزیه و تحلیل قرار می‌گیرد.

اندازه‌گیری تأثیر تورم و وقفه‌های قانونی ... ۴۳

الگوی پیشنهادی بر طبق سناریوی اول، ماهانه باشد اولین پرداخت مالیات وی در پایان فروردین ۱۳۸۱ خواهد بود. بنابراین بین ۱۳۸۱/۱/۳۱ تا ۱۳۸۲/۴/۳۱، ۱۵ ماه ($m=15$) فاصله زمانی وجود دارد. با توجه به مقادیر m و n حاصل، میانگین تأخیر قانونی بر حسب ماه از طریق رابطه (۳) محاسبه می‌شود:

$$L = \frac{n}{12} \left[m + (m-n) + (m-2n) + \dots + \left(m - \left(\frac{12}{n} - 1 \right) n \right) \right] \quad (3)$$

که در آن L میانگین تأخیر قانونی بر حسب ماه است. داخل کروشه به تعداد دفعات پرداخت مالیات طی یک سال، $\frac{12}{n}$ جمله وجود دارد. ساده‌سازی رابطه (۳) با استفاده از قواعد تصاعد حسابی در حاصل جمع و نیز قوانین مربوط به حاصل جمع، رابطه (۴) را حاصل می‌کند:

$$L = m - 6 + \frac{n}{2} \quad (4)$$

با توجه به قانون مالیات‌های مستقیم سریع‌ترین زمان پرداخت مالیات بر اساس مهلت قانونی، چهار ماه پس از سال مالی است. بنابراین $n+m$ برابر ۱۶ خواهد بود. بنابراین:

$$L = 10 - \frac{n}{2} \quad (5)$$

به این ترتیب مقدار L نیز برای چهار سناریوی پیشنهادی طبق جدول (۱) حاصل می‌شود.

جدول ۱: وقفه قانونی مالیات بر اشخاص حقیقی و حقوقی

الگوی پیشنهادی	سناریوی اول	سناریوی دوم	سناریوی سوم	سناریوی چهارم
ماه	ماهانه	فصلی	چهار ماهه	شش ماهه
n	$n=1$	$n=3$	$n=4$	$n=6$
m	$m=15$	$m=13$	$m=12$	$m=10$
L	$L=9/5$	$L=8/5$	$L=8$	$L=7$

مأخذ: محاسبات انجام شده.

ح) اندازه‌گیری زیان حاصل از وقفه قانونی

آثار منفی و زیان‌های ناشی از وقفه‌های مالیاتی در قسمت‌های پیشین بحث شد. از آن‌جایی که تبدیل تمامی این زیان‌ها به شکل کمی کار دشواری است زیان‌های مربوط به وقفه‌های مالیاتی تنها از جنبه کاهش ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی وصولی اسمی بررسی می‌شود. همان‌گونه که گفته شد وقفه‌های مالیاتی به‌طور کلی به دو نوع وقفه‌های قانونی و سایر وقفه‌ها (اعم از وقفه‌های غیرقانونی و وقفه‌های ناشی از عملکرد سازمان) تقسیم می‌شوند و از آن‌جایی که از نظر تقدم و تأخر زمانی، وقفه‌های قانونی مقدم بر سایر وقفه‌ها هستند در اندازه‌گیری تأثیر آن‌ها، این اثر، پس از حذف اثر میانگین سایر وقفه‌ها بررسی می‌شود.

جدول‌های ۳ تا ۶ نتایج محاسبات این مقادیر را برای درآمدهای مالیاتی شرکت‌ها و مشاغل استان اصفهان طی دوره ۸۲-۱۳۶۶ را نشان می‌دهند.

در محاسبه خالص ارزش کنونی درآمدهای آتی یا ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی پس از وقفه قانونی یعنی TR (براساس هر یک از چهار سناریوی گفته شده در قسمت قبل) در رابطه (۲) میزان تورم مؤثر به‌عنوان یک عامل و متغیر برون‌زا و مستقل در نظر گرفته شده است. منظور از میزان تورم مؤثر نیز عبارت است از میانگین وزنی میزان تورم دوره پیش از وقفه غیرقانونی. با توجه به مقدم بودن وقفه‌های قانونی بر وقفه‌های غیرقانونی و همین‌طور در نظر گرفتن متوسط وقفه غیرقانونی ۳۰ ماهه در مطالعه حاضر، سال یا سال‌هایی که میانگین تأخیر قانونی - با توجه به سناریوهای پیشنهادی - در آن رخ داده است مشخص و میانگین وزنی میزان تورم با نسبت ۶۵-۳۵ درصد و با اولویت سال آخر به‌عنوان میزان تورم مؤثر محاسبه شده است.

TR تابعی از P و L است. اما اگر L را بر حسب هر یک از سناریوهای چهارگانه داده شده و معین در نظر بگیریم TR تنها تابعی از P خواهد بود که به معنی بررسی ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی پس از وقفه قانونی (TR) در سناریوهای مختلف به شکل سری زمانی یا حالت ستونی در جدول‌های (۳) و (۵) است. از سوی دیگر، اگر P را داده شده و معین فرض کنیم TR تنها تابعی از L به‌صورت مقایسه ارزش‌ها در سناریوهای مختلف در یک سال خاص یا حالت سطری در جدول‌های (۳) و (۵) می‌شود.

زیان حاصل از وقفه‌های قانونی به‌وسیله این دو عبارت شاخص‌سازی شده است.

$$TL = TN - TR \quad (۹)$$

$$tl = \frac{TL}{TN} \quad (۷)$$

TL میزان کاهش ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی ناشی از وقفه قانونی را به‌صورت اختلاف ارزش اسمی و ارزش واقعی (محاسبه شده در رابطه (۲)) و tl زیان حاصل از وقفه را به‌صورت نسبی از درآمد

مالیاتی وصول شده (اسمی) نشان می‌دهد.

محاسبه مقادیر میزان کاهش ارزش درآمدهای مالیاتی ناشی از وقفه قانونی TL و نسبت زیان حاصل از وقفه به درآمد مالیاتی وصول شده (tl) در جدول‌های ۴ و ۶ نیز بیشترین کاهش ارزش درآمدهای مالیاتی شرکت‌ها و مشاغل را مربوط به ۱۳۷۷ (در مقایسه با ۱۳۷۶) و سناریوی اول نشان می‌دهد. ستون آخر جدول (۴) و (۶) نیز میانگین نسبت زیان حاصل از وقفه به درآمد مالیاتی وصول شده برای سناریوهای چهارگانه در هر سال را نشان می‌دهد. در صورت حذف وقفه‌های قانونی مطابق با هر یک از سناریوهای ذکر شده، درآمدهای مالیاتی سال مورد نظر (یا میانگین آن) در بخش مربوطه معادل درصدهای محاسبه شده نسبت به عملکرد مالیات همان سال افزایش می‌یافت.

علاوه بر این، تشخیص و تعیین اولیه درآمد مشمول مالیات هر سال بر مبنای مضرری از درآمد قطعی سال یا سال‌های پیش (بدون نیاز به رسیدگی‌های طولانی و تنها با توجه به مفاد مواد ۱۶۳ و ۱۶۶ ق.م.و.ت. و تلاش و اقدام برای اجرای آن‌ها) و الزام شرکت‌ها و مشاغل به پرداخت مالیات علی‌الحساب هر سال بر مبنای یکی از سناریوهای گفته شده (ترجیحاً سناریوی دو یا به شکل فصلی) می‌تواند به کاهش سایر وقفه‌های گفته شده (ناشی از عملکرد ضعیف سازمان و وقفه‌های غیرقانونی) نیز منتهی شود. لازم به یادآوری است که ارقام TL و tl محاسبه شده صرف نظر از اثر مثبت و احتمالاً شدید حذف (یا کاهش) وقفه‌های قانونی بر کاهش وقفه‌های غیرقانونی محاسبه شده‌اند.

ط) نتیجه‌گیری و پیشنهادها

تورم با کاهش ارزش واحد پولی، به شدت از ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی اسمی می‌کاهد. این تأثیر کاهنده برای درآمدهای مالیاتی استان اصفهان طی دوره ۸۲-۱۳۶۶ به شکلی بوده که در بسیاری از سال‌ها سبب افت شدید ارزش واقعی و حتی در برخی سال‌ها سبب منفی شدن میزان رشد ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی شده است. در واقع تأثیر نامطلوب تورم بر ارزش درآمدهای مالیاتی ابتدا به سبب وجود اجتناب‌ناپذیر سطحی از تورم و افزایش قیمت‌ها به وجود آمده و سپس، همان‌طور که در این مقاله توضیح داده شد، با مقدار زمان طولانی شدن تحقق درآمدهای مالیاتی به سبب وقفه‌های قانونی و غیرقانونی شدت می‌یابد.

به هر حال میزان موفقیت نسبی سازمان مالیاتی در کاهش زمان (وقفه) وصول درآمد مالیاتی و تأثیر تورم بر ارزش آن از جمله مهم‌ترین معیارهای ارزیابی عملکرد و سنجش بهره‌وری سازمان مالیاتی است. براساس تئوری اقتصادی، تورم مشکلاتی را در سه زمینه اندازه‌گیری درآمد شغلی و سرمایه، کاهش

ارزش واقعی مقادیر بیان شده بر حسب مقادیر اسمی (پولی) و فرسایش درآمدهای مالیاتی به وجود می‌آورد. جدول (۲) چگونگی کاهش ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی استان اصفهان طی دوره ۸۲-۱۳۶۶ را نشان می‌دهد. براساس این جدول رشد درآمدهای مالیاتی به صورت ارزش واقعی همواره بسیار کمتر از رشد اسمی درآمدهای مالیاتی بوده و حتی در بعضی از سال‌ها رشد ارزش واقعی مالیات‌های وصولی منفی بوده است. رفع مشکلات یاد شده به سه دلیل اقداماتی، پیش‌گیرانه و اصلاحی را ضروری می‌کند؛ حفظ ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی، جلوگیری از اختلالات اقتصادی و اجتناب از بروز نابرابری‌ها.

عملکرد ضعیف درآمدهای مالیاتی به صورت ارزش واقعی نشان می‌دهد ابزارهای پیش‌بینی شده در قانون مالیات‌های مستقیم به منظور کاهش تأثیر تورم و جبران تأخیر در وصول بدهی‌های مالیاتی مؤدیان، تاکنون تأثیر قابل توجه و مطلوبی نداشته و باید با تقویت ظرفیت مدیریتی و اجرایی نظام مالیاتی استان (و کشور) اصلاح قوانین مربوطه و الگوگیری و کسب تجربه از روش کار نظام مالیاتی کشورهای موفق، درصدد اصلاح و بهبود عملکرد وصول درآمدهای مالیاتی هم از نظر ارزش واقعی و هم از نظر مقدار اسمی برآمد. تسریع در جمع‌آوری درآمدهای دولت و به‌ویژه درآمدهای مالیاتی علاوه بر حذف آثار منفی آن اعم از تبعیض میان مؤدیان، کاهش انگیزه پرداخت مالیات و سایر آثار منفی مورد اشاره در این مقاله، از طریق اجتناب از کاهش درآمدهای واقعی دولت به بهبود تراز مالی آن منتهی خواهد شد. بنابراین حذف وقفه‌های مالیاتی و تأخیر موجود در جمع‌آوری سایر درآمدها به‌عنوان یکی از راه کارهای کاهش کسری بودجه دولت و همچنین بهبود ساختار سیاست‌های مالی باید مدنظر سیاست‌گذاران اقتصادی و مسؤولان نظام مالیاتی قرار گیرد.

زیان حاصل از وقفه‌های قانونی با توجه به دوره‌های پیشنهادی وصول مالیات در سناریوهای ماهانه فصلی، چهارماهه و شش ماهه با توجه به جدول‌های ۳ تا ۶ این مقاله بررسی شد. هر چند وصول مالیات براساس دوره‌های ماهانه (سناریوی اول) بیشترین منافع را برای دولت در برخواهد داشت. به هر حال تناسب و توصیه هر یک از این سناریوها نیازمند توجه دقیق به ماهیت فعالیت مؤدیان در بخش‌های مختلف و به‌ویژه دوره‌های تحقق درآمدهای آنان است. به‌عنوان مثال با توجه به فعالیت بعضی مؤدیان در دو بخش مشاغل و به‌ویژه شرکت‌ها که تحقق درآمد در آن‌ها به صورت فصلی است، وصول مالیات به صورت مالیات به صورت فصلی (سناریوی ۲) به میزان ۲۵ درصد مالیات قطعی سال‌های پیش در هر دوره سه ماهه نسبت به سه سناریوی دیگر مرجح بوده و توصیه می‌شود.

نظر به این‌که اقدام برای حذف برخی وقفه‌های قانونی از یک سو به تصویب مواد قانونی جدید و صرف هزینه‌های قابل توجه نیاز نداشته و از سوی دیگر از ضمانت قانونی و اجرایی بیشتر و محکم‌تری برخوردار

اندازه‌گیری تأثیر تورم و وقفه‌های قانونی ... ۴۷

بوده و انتظار می‌رود که موفقیت بیشتری در افزایش مقادیر اسمی و ارزش واقعی درآمد‌های مالیاتی داشته باشد، بنابراین باید اولویت بیشتری به حذف وقفه‌های قانونی با سعی در حسن اجرای مواد قانونی مؤثری نظیر مواد ۱۶۳ و ۱۶۶ قانون مالیات‌های مستقیم داده شود.

در یک تذکر و ملاحظه نهایی باید توجه داشت که ارائه هرگونه پیشنهاد جامع و عملی نیازمند توجه به شرایط خاص زمانی و مکانی جامعه یا نظام اقتصادی یاد شده از نظر قوانین مرتبط با مسائل اقتصادی و مالیاتی مانند قوانین تجارت و قوانین تعیین‌کننده نحوه فعالیت صنوف و فرهنگ مالیاتی و نیز مشکلات خاص جامعه از قبیل تورم، ظرفیت اجرایی سیستم تشخیص و وصول است.

جدول ۲: درآمد مالیاتی و تولید ناخالص داخلی استان اصفهان طی دوره ۸۲-۱۳۶۶ (واحد: هزار ریال)

سال	مالیات مستقیم اسمی (TN)	میزان رشد (درصد)	مالیات مستقیم واقعی (TR)	میزان رشد (درصد)	تولید ناخالص داخلی	TN/GDP (درصد)
۱۳۶۶	۲۶۱۵۹۳۲۴	-	۲۳۲۳۲۰۸۱۷	-	۱۵۳۶۰۵۴۴۴۷/۴۳	۱/۷۰
۱۳۶۷	۲۴۵۲۷۵۶۲	-۶/۲۴	۱۶۸۹۲۲۶۰۳	-۲۷/۲۹	۱۷۱۷۳۹۴۹۵۷/۱۹	۱/۴۳
۱۳۶۸	۳۲۱۰۴۵۶۹	۳۰/۸۹	۱۸۸۲۹۶۵۹۲	۱۱/۴۷	۲۱۳۹۵۸۰۸۵۸/۰۰	۱/۵۰
۱۳۶۹	۴۲۷۸۱۳۳۴	۳۳/۲۶	۲۳۰۲۵۶۳۷۲	۲۲/۲۸	۲۸۲۱۶۰۰۱۲۰/۵۲	۱/۵۲
۱۳۷۰	۶۱۳۷۶۰۸۵	۴۳/۴۶	۲۷۳۶۳۳۹۰۵	۱۸/۸۴	۳۵۸۸۲۳۲۰۰/۱۲	۱/۵۹
۱۳۷۱	۸۰۴۲۲۴۱۷	۳۱/۰۳	۲۸۸۲۵۲۳۹۱	۵/۳۴	۵۱۱۷۵۵۰۶۸۹/۸۸	۱/۵۷
۱۳۷۲	۱۰۵۸۹۸۰۴۳	۳۱/۶۸	۳۰۹۱۰۱۱۱۸	۷/۲۳	۷۲۰۷۸۷۵۲۴۲/۷۹	۱/۴۷
۱۳۷۳	۲۳۲۶۷۶۳۰۰	۱۱۹/۷۲	۵۰۲۳۲۳۶۱۸	۶۲/۵۱	۹۸۸۵۲۸۶۹۰۴/۸۳	۲/۳۵
۱۳۷۴	۳۳۹۳۵۷۷۷۱	۴۵/۸۵	۴۹۰۴۷۲۲۸۱	-۲/۳۶	۱۳۷۷۳۲۰۸۶۶۶/۲۵	۲/۴۶
۱۳۷۵	۶۸۳۰۰۴۸۰۵	۱۰۱/۲۶	۸۰۱۰۸۴۶۸۸	۶۳/۳۳	۱۸۱۱۲۷۱۵۳۰۳/۳۹	۳/۷۷
۱۳۷۶	۱۰۰۰۶۰۹۹۶۳	۴۶/۵۰	۱۰۰۰۶۰۹۹۶۳	۲۴/۹۱	۲۱۳۹۲۳۶۹۰۴۷/۵۵	۴/۶۸
۱۳۷۷	۹۸۳۶۰۹۲۰۹	-۱/۷۰	۸۳۳۰۰۲۳۷۹	-۱۶/۷۵	۲۵۲۸۱۶۵۸۲۷۶/۴۱	۳/۸۹
۱۳۷۸	۱۲۲۵۹۹۹۱۷۲	۲۴/۶۴	۸۶۴۳۹۳۴۰۹	۳/۷۷	۳۲۱۹۸۵۷۸۶۷۳/۳۸	۳/۸۱
۱۳۷۹	۱۳۳۳۶۳۶۸۳۱	۳۳/۲۵	۱۰۲۲۸۷۶۹۸۴	۱۸/۳۳	۴۲۲۳۹۵۴۸۴۵۷/۸۶	۳/۸۷
۱۳۸۰	۱۶۹۱۵۷۹۴۵۱	۳/۵۵	۹۵۰۸۰۶۲۷۹	-۷/۰۵	۵۱۰۶۰۰۶۲۱۹۳/۱۰	۳/۳۱
۱۳۸۱	۱۹۷۲۵۳۵۹۹۳	۱۶/۶۱	۹۵۷۵۴۱۷۴۴	۰/۷۱	۷۱۰۲۶۴۳۱۳۷/۳۱	۲/۷۸
۱۳۸۲	۲۶۱۹۱۴۸۶۴۷	۳۲/۷۸	۱۰۷۶۱۰۷۷۴۸	۱۲/۳۸	۸۷۰۷۸۶۱۸۳۲۶/۳۴	۳/۰۱

مأخذ: آمار عملکرد سازمان امور اقتصادی و دارایی استان اصفهان.

۴۸ پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی

جدول ۳: ارزش واقعی درآمد مالیاتی شرکت‌های اصفهان طی دوره ۸۲-۱۳۶۶ (واحد: هزار ریال)

ردیف	سال	کل (Tn)	میزان رشد (درصد)	میزان تورم مؤثر (درصد)	ارزش واقعی درآمد مالیاتی پس از وقفه قانونی (TR)			
					(TR1)	(TR2)	(TR3)	(TR4)
۱	۱۳۶۶	۱۲۰۶۳۲۸۹	-	۱۱/۹۷	۱۱۰۳۰۶۶۵	۱۱۱۳۴۸۸۲	۱۱۱۸۷۶۶۰	۱۱۲۴۰۲۸۷
۲	۱۳۶۷	۹۹۴۲۵۹۷	-۱۷/۵۸	۸/۱۳	۹۳۴۵۷۶۶	۹۴۰۶۸۶۴	۹۴۳۷۵۶۳	۹۴۶۸۳۶۲
۳	۱۳۶۸	۱۲۲۲۱۶۴۹	۲۲/۹۲	۱۷/۴۱	۱۰۷۶۳۳۸۰	۱۰۹۰۸۳۰۴	۱۰۹۸۱۴۹۶	۱۱۰۵۵۱۷۹
۴	۱۳۶۹	۱۶۱۳۷۳۱۵	۳۲/۰۴	۲۶/۰۵	۱۳۳۳۶۶۱۸	۱۳۶۹۶۳۵۱	۱۳۸۲۹۱۲۴	۱۳۹۶۳۱۸۴
۵	۱۳۷۰	۲۵۰۵۲۳۶۷	۵۵/۲۴	۲۸/۵۰	۲۰۵۴۱۷۶۷	۲۰۹۷۵۵۱۵	۲۱۱۹۵۸۱۲	۲۱۴۱۸۴۲۲
۶	۱۳۷۱	۳۹۳۵۶۱۶۹	۵۷/۱۰	۲۱/۴۶	۳۳۷۴۲۹۱۱	۳۴۲۹۳۹۳۴	۳۴۵۷۲۸۱۱	۳۴۸۵۳۹۵۶
۷	۱۳۷۲	۵۵۷۲۰۳۳۸	۴۱/۵۸	۱۱/۹۳	۵۰۹۶۶۱۶۴	۵۱۴۴۵۰۶۶	۵۱۶۸۷۲۱۶	۵۱۹۳۰۵۰۶
۸	۱۳۷۳	۱۳۶۴۵۳۵۸۲	۱۴۴/۸۹	۱۶/۶۱	۱۲۰۸۲۴۱۵۷	۱۲۲۳۸۱۲۶۸	۱۲۳۱۶۷۳۳۳	۱۲۳۹۵۸۴۴۷
۹	۱۳۷۴	۲۰۳۵۲۹۶۰۴	۴۹/۱۶	۲۳/۱۰	۱۷۲۶۴۸۲۷۲	۱۷۵۶۶۶۸۶۴	۱۷۷۱۹۲۸۶۸	۱۷۸۷۳۴۱۶۶
۱۰	۱۳۷۵	۴۵۰۴۵۴۵۸۸	۱۲۱/۳۲	۲۳/۳۵	۳۸۱۴۹۷۵۹۵	۳۸۸۲۸۸۵۸۶	۳۹۱۶۳۴۸۷	۳۹۵۰۷۸۳۳۷
۱۱	۱۳۷۶	۳۵۵۸۰۷۱۰۱۸	۶۸۹/۸۸	۳۰/۸۶	۲۸۷۵۷۰۳۰۱۶	۲۹۴۰۸۸۳۲۱۱	۲۹۷۴۰۲۵۲۴۵	۳۰۰۷۵۴۰۷۷۰
۱۲	۱۳۷۷	۷۰۸۸۶۵۸۰۷	-۸۰/۰۸	۴۴/۴۱	۵۲۹۹۱۶۸۹۵	۵۴۶۳۹۷۱۵۰	۵۵۴۸۲۸۴۹۱	۵۶۳۳۸۹۹۳۵
۱۳	۱۳۷۸	۸۴۱۸۱۶۰۷۵	۱۸/۷۶	۳۲/۳۸	۶۷۴۱۸۷۱۲۶	۶۹۰۱۳۱۲۵۰	۶۹۸۲۴۴۶۱۶	۷۰۶۴۵۲۴۴۲
۱۴	۱۳۷۹	۱۱۱۵۵۶۸۳۸۰	۳۲/۵۲	۱۹/۳۷	۹۶۶۶۸۵۸۱۱	۹۸۴۰۹۶۹۸۰	۹۹۱۳۸۲۶۸۳	۹۹۸۷۲۳۲۴۴
۱۵	۱۳۸۰	۱۰۰۰۶۹۱۷۷۴	-۱۰/۳۰	۱۷/۸۰	۸۷۸۹۵۸۷۶۶	۸۹۱۰۴۱۹۸۵	۸۹۷۱۴۵۷۴۳	۹۰۳۲۹۱۳۱۴
۱۶	۱۳۸۱	۱۳۳۵۹۵۳۹۰۲	۳۳/۵۰	۱۹/۴۰	۱۱۶۰۹۷۹۷۲۶	۱۱۷۸۲۶۲۸۸۵	۱۱۸۷۰۰۰۷۱۰	۱۱۹۵۸۰۳۳۳۳
۱۷	۱۳۸۲	۱۹۲۰۰۲۱۱۹۶	۴۳/۷۲	۱۵/۳۴	۱۷۱۴۸۹۹۰۷۱	۱۷۳۵۴۱۵۸۵۴	۱۷۴۵۷۶۶۱۱۰	۱۷۵۶۱۷۸۰۹۶

مأخذ: آمار عملکرد سازمان امور اقتصادی و دارایی استان اصفهان.

جدول ۴. میزان کاهش ارزش درآمدهای مالیاتی و نسبت زیان حاصل از وقفه به درآمد مالیاتی اسمی وصول شده شرکت‌های اصفهان طی دوره ۸۲-۱۳۶۶

سال	(TL1)	(TL2)	(TL3)	(TL4)	h1	h2	h3	h4	میانگین h1 (درصد)
۱۳۶۶	۱۰۳۳۸۳۷/۶	۹۷۸۰۰۷/۲۵	۸۷۵۸۷/۹۱	۸۳۰۰۰۲/۳۰	۸/۵۶	۷/۷۰	۷/۲۶	۶/۸۲	۷/۵۹
۱۳۶۷	۵۹۶۸۳۱/۴۴	۵۴۵۳۳۷/۳	۵۰۵۰۳۳/۷۵	۳۷۲۳۳۳/۵۹	۶/۰۰	۵/۰۸	۴/۷۷	۴/۷۷	۵/۳۱
۱۳۶۸	۱۷۵۸۶۸۷/۸	۱۳۳۳۳۵/۲۸	۱۲۴۰۱۵۳/۴۱	۱۱۶۶۲۷/۲۵	۱۱/۹۳	۱۰/۷۵	۱۰/۱۵	۹/۵۴	۱۰/۵۹
۱۳۶۹	۲۷۰۲۶۹/۲۷	۲۲۴۰۹۳/۸۳	۲۳۰۸۱۹۱/۰۰	۲۱۷۲۱۳۱/۰۸	۱۶/۷۵	۱۵/۱۳	۱۴/۳۰	۱۳/۳۷	۱۴/۹۱
۱۳۷۰	۴۵۱۰۵۹۹/۸۳	۴۰۷۶۸۵۱/۶۱	۳۸۵۶۵۴/۹۵	۳۶۳۳۹۲۴/۶۱	۱۸/۰۰	۱۶/۲۷	۱۵/۳۹	۱۴/۵۱	۱۶/۰۴
۱۳۷۱	۵۶۱۳۴۵۸/۱۶	۵۰۶۲۳۳۴/۸۳	۴۷۸۳۴۵۷/۹۵	۴۵۰۲۲۱۳/۲۵	۱۴/۲۶	۱۲/۸۶	۱۲/۱۵	۱۱/۴۴	۱۲/۶۸
۱۳۷۲	۴۷۵۶۱۷۴/۰۵	۴۲۷۵۲۷۱/۹۴	۴۰۳۳۱۲۱/۸۷	۳۷۸۹۸۳۳/۰۰	۸/۵۴	۷/۶۷	۷/۳۴	۶/۸۰	۷/۵۶
۱۳۷۳	۱۵۶۱۹۴۲۴/۸۳	۱۴۰۷۳۳۱۳/۶۹	۱۳۳۸۶۳۴۹/۰۳	۱۲۴۹۵۱۴۵/۲۲	۱۱/۲۵	۱۰/۳۱	۹/۷۴	۹/۱۶	۱۰/۱۷
۱۳۷۴	۳۰۸۱۱۳۳۳/۲۰	۲۷۵۶۳۳۹/۸۸	۲۶۳۳۶۳۴۵/۶۶	۲۴۹۹۵۴۴/۲۴	۱۵/۱۷	۱۳/۶۹	۱۲/۹۴	۱۲/۱۸	۱۳/۵۰
۱۳۷۵	۶۸۹۵۹۹۸/۳۳	۶۳۳۲۶۰۰/۱/۲	۵۸۱۶۹۱۰۰/۳۱	۵۵۳۷۶۴۵/۱۷	۱۵/۳۱	۱۳/۸۱	۱۳/۰۶	۱۲/۲۹	۱۳/۶۲
۱۳۷۶	۶۸۳۳۶۸۰۰/۷/۰۷	۶۱۷۱۸۷۸۰۶/۸۸	۵۸۴۰۴۵۷۳/۱۹	۵۵۰۵۳۰۳۶۸/۲۷	۱۹/۱۸	۱۷/۳۵	۱۶/۲۴	۱۵/۴۷	۱۷/۱۰
۱۳۷۷	۱۷۸۹۸۹۱۷/۱۳	۱۶۲۳۶۸۶۵۷/۳۴	۱۵۴۰۳۷۳۱۵/۶۳	۱۴۵۲۷۵۸۷/۶۳	۲۵/۳۴	۲۳/۹۲	۲۱/۷۳	۲۰/۵۳	۲۲/۶۰
۱۳۷۸	۱۶۹۶۲۸۹۴۹/۰۷	۱۵۱۶۸۸۸۸۵/۴۶	۱۴۳۵۷۱۹۱۵/۳۳	۱۳۵۳۶۳۶۳۳/۸۴	۱۹/۹۱	۱۸/۰۲	۱۷/۰۶	۱۶/۰۸	۱۷/۷۷
۱۳۷۹	۱۴۵۸۸۴۵۶/۹۹	۱۳۴۱۷۱۳۹۹/۵۳	۱۲۲۱۸۵۶۹/۲۵	۱۱۶۸۴۶۰۵۵/۷۳	۱۳/۰۸	۱۱/۷۹	۱۱/۱۳	۱۰/۴۷	۱۱/۶۲
۱۳۸۰	۱۲۱۷۳۳۰۰/۸/۰۸	۱۰۹۶۹۹۷۸/۳۷	۱۰۴۵۶۰۳۰/۶۳	۹۷۴۰۰۶۶/۲۹	۱۲/۱۶	۱۰/۹۶	۱۰/۳۵	۹/۷۳	۱۰/۸۰
۱۳۸۱	۱۷۴۳۷۲۱۷۵/۷۳	۱۵۷۶۹۱۰۱۷/۱۵	۱۴۸۹۵۳۱۹۲/۴۶	۱۴۰۱۵۰۵۶۹/۳۵	۱۳/۱۰	۱۱/۸۰	۱۱/۱۵	۱۰/۴۹	۱۱/۶۴
۱۳۸۲	۲۰۵۱۲۲۱۲۵/۲۹	۱۸۶۵۰۵۳۳/۲۵	۱۷۳۴۵۵۰۸۶/۱۱	۱۶۳۸۴۳۰۴۹/۶۴	۱۰/۶۸	۹/۶۱	۹/۰۸	۸/۵۳	۹/۴۸

منابع: محاسبات انجام شده.

۵۰ پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی

جدول ۵. ارزش واقعی درآمد مالیاتی مشاغل اصفهان طی دوره ۸۲-۱۳۶۶

(واحد: هزار ریال)

ردیف	سال	کل (Tn)	میزان رشد (درصد)	میزان تورم مؤثر (درصد)	ارزش واقعی درآمد مالیاتی پس از وقفه قانونی (TR)			
					(TR1)	(TR2)	(TR3)	(TR2)
۱	۱۳۶۶	۴۹۵۷۶۷۹	-	۱۱/۹۷	۴۵۳۲۲۱۷	۴۵۷۶۱۲۹	۴۵۹۷۷۳۷	۴۶۴۱۲۶۱
۲	۱۳۶۷	۶۶۲۰۶۳۸	۳۳/۵۴	۸/۱۳	۶۲۲۳۲۱۶	۶۲۶۳۹۰۱	۶۲۸۴۳۴۳	۶۳۲۵۴۲۷
۳	۱۳۶۸	۹۱۰۹۷۲۸	۳۷/۶۰	۱۷/۴۱	۸۰۲۲۷۶۹	۸۱۳۰۷۹۲	۸۱۸۵۳۴۷	۸۲۹۵۵۵۹
۴	۱۳۶۹	۱۳۱۷۱۹۴۵	۴۴/۵۹	۲۶/۰۵	۱۰۹۶۵۸۹۱	۱۱۱۷۹۵۲۹	۱۱۲۸۷۹۰۴	۱۱۵۰۷۸۱۵
۵	۱۳۷۰	۱۵۶۷۳۰۰۴	۱۸/۹۹	۲۸/۵۰	۱۲۸۵۱۱۲۹	۱۳۱۲۲۴۸۶	۱۳۲۶۰۳۰۶	۱۳۵۴۰۳۰۳
۶	۱۳۷۱	۱۷۰۸۸۸۴۷	۹/۰۳	۲۱/۴۶	۱۴۶۵۱۵۱۳	۱۴۸۹۰۷۷۳	۱۵۰۱۱۸۶۵	۱۵۲۵۷۰۰۹
۷	۱۳۷۲	۱۹۲۳۴۰۱۸	۱۲/۵۵	۱۱/۹۳	۱۷۵۹۲۳۴۲	۱۷۷۵۸۲۴۳	۱۷۸۴۱۸۳۱	۱۸۰۱۰۱۸۸
۸	۱۳۷۳	۲۳۳۰۶۱۴۹	۷۳/۱۶	۱۶/۶۱	۲۹۴۹۱۲۵۵	۲۹۸۱۲۳۲۱	۳۰۰۶۳۱۸۷	۳۰۴۵۰۶۲۴
۹	۱۳۷۴	۲۱۷۵۹۹۴۷	۲۵/۳۸	۲۳/۱۰	۳۵۴۳۳۷۵۴	۳۶۰۴۳۶۹۵	۳۶۳۵۶۲۰۹	۳۶۹۹۱۴۴۲
۱۰	۱۳۷۵	۶۷۹۳۸۹۷۸	۶۲/۶۹	۲۳/۳۵	۵۷۵۳۸۶۶۷	۵۸۵۵۳۸۵۷	۵۹۰۶۸۱۴۹	۶۰۱۱۰۳۲۳
۱۱	۱۳۷۶	۹۱۵۴۴۶۳۹	۳۴/۷۵	۳۰/۸۶	۷۳۹۸۸۱۷۹	۷۵۶۶۵۱۸۲	۷۶۵۱۷۸۸۵	۷۸۲۵۲۲۲۶
۱۲	۱۳۷۷	۹۵۴۷۹۱۲۶	۴/۳۰	۴۲/۴۱	۷۱۳۷۵۹۹۵	۷۳۵۹۵۷۶۶	۷۴۷۳۱۴۰۷	۷۷۰۵۵۵۳۲
۱۳	۱۳۷۸	۱۲۳۵۰۵۴۵۵	۵۰/۳۰	۳۲/۳۸	۱۱۴۹۲۹۵۳۵	۱۱۷۶۴۷۵۵۰	۱۱۹۰۳۰۵۶۸	۱۲۱۸۴۵۵۷۰
۱۴	۱۳۷۹	۱۸۸۸۶۱۳۴۳	۳۱/۶۱	۱۹/۳۷	۱۶۴۱۶۳۹۹۷	۱۶۶۶۰۳۷۵۲	۱۶۷۸۳۷۱۹۲	۱۷۰۳۳۱۵۳۷
۱۵	۱۳۸۰	۲۴۸۶۶۷۹۸۷	۳۱/۶۷	۱۷/۸۰	۲۱۸۴۱۷۸۱۱	۲۲۱۴۲۰۴۴۴	۲۲۲۹۳۷۲۰۴	۲۲۶۰۰۱۹۶۵
۱۶	۱۳۸۱	۲۴۹۷۹۶۴۱۰	۰/۴۵	۱۹/۴۰	۲۱۷۰۷۹۷۷۱	۲۲۰۳۱۱۳۷۳	۲۲۱۹۴۵۱۷۰	۲۲۵۲۴۹۲۰۱
۱۷	۱۳۸۲	۲۹۵۸۹۲۳۵۷	۱۸/۴۵	۱۵/۳۴	۲۶۴۲۸۱۲۱۲	۲۶۷۴۴۳۰۳۱	۲۶۹۰۳۸۰۹۷	۲۷۲۲۵۶۸۲۷

مأخذ: آمار عملکرد سازمان امور اقتصادی و دارایی استان اصفهان.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول ۶. میزان کاهش ارزش واقعی درآمد‌های مالیاتی و نسبت زیان حاصل از وقفه به درآمد مالیاتی اسمی وصول شده مشاغل اصناف طی دوره ۸۷-۱۳۶۶

سال	(TL ¹)	(TL ²)	(TL ³)	(TL ⁴)	t ¹	t ²	t ³	t ⁴	میانگین: t _i
۱۳۶۶	۴۴۴۶۲	۷۸۱۵۵۰	۲۵۹۹۴۲	۴۱۶۶۱۸	۸/۵۶	۷/۷۰	۷/۲۶	۶/۳۸	۷/۴۸
۱۳۶۷	۴۹۷۴۲۲	۲۵۶۳۷۰	۳۳۶۳۹۵	۲۵۵۲۱۱	۶/۰۰	۵/۳۹	۵/۰۸	۴/۳۶	۵/۲۳
۱۳۶۸	۱۰۰۸۶۹۵۹	۹۷۸۳۶۶	۹۴۳۴۸۱	۸۱۴۱۶۹	۱۱/۹۳	۱۰/۷۵	۱۰/۱۵	۸/۹۴	۱۰/۴۴
۱۳۶۹	۲۲۰۶۰۵۴	۱۹۹۲۴۶۶	۱۸۸۴۰۴۱	۱۶۶۳۶۳۰	۱۶/۷۵	۱۵/۱۳	۱۴/۳۰	۱۲/۱۳	۱۴/۷۰
۱۳۷۰	۷۸۲۱۸۷۵	۲۵۵۰۵۱۸	۴۴۱۳۶۹۸	۲۱۳۲۷۰۱	۱۸/۰۰	۱۶/۲۷	۱۵/۳۹	۱۳/۶۱	۱۵/۸۲
۱۳۷۱	۲۴۳۷۳۴۴	۶۱۹۸۰۷۴	۲۰۰۷۶۹۸۲	۱۸۳۶۸۳۸	۱۴/۶۶	۱۲/۸۶	۱۲/۱۵	۱۰/۷۲	۱۲/۵۰
۱۳۷۲	۱۶۴۱۷۷۶	۱۴۷۵۷۵۷	۱۴۹۲۱۸۷	۱۲۲۴۳۲۰	۸/۵۴	۷/۶۷	۷/۲۴	۶/۳۶	۷/۴۵
۱۳۷۳	۷۸۱۴۸۸۴	۲۴۳۴۸۶۸	۳۲۴۲۹۶۲	۷۵۵۵۵۲۵	۱۱/۴۵	۱۰/۳۶	۹/۷۴	۸/۵۷	۱۰/۰۲
۱۳۷۴	۶۳۶۶۱۹۴	۵۷۱۷۷۵۲	۵۴۰۳۷۳۸	۴۷۶۸۵۰۵	۱۵/۱۷	۱۳/۶۹	۱۲/۹۴	۱۱/۴۲	۱۳/۳۱
۱۳۷۵	۱۰۴۰۰۳۱۱	۹۲۵۵۱۶۱	۸۸۷۰۸۲۹	۷۸۷۸۶۵۵	۱۵/۳۶	۱۳/۸۱	۱۲/۰۶	۱۱/۵۲	۱۳/۴۳
۱۳۷۶	۱۷۵۵۴۶۰	۱۵۸۷۹۴۵۷	۱۵۰۲۶۷۵۴	۱۳۲۹۴۴۱۳	۱۹/۱۸	۱۷/۳۵	۱۶/۴۱	۱۴/۵۲	۱۶/۸۶
۱۳۷۷	۴۴۱۰۳۶۱	۶۱۸۳۳۳۰	۲۰۰۷۴۷۷۱۹	۱۸۴۲۵۹۴	۲۵/۲۴	۲۲/۹۲	۲۱/۳۳	۱۹/۳۰	۲۲/۳۰
۱۳۷۸	۷۵۵۷۹۲۰	۲۵۵۵۷۹۰۵	۲۴۴۴۸۸۷	۶۱۶۵۸۸۵	۱۹/۹۱	۱۸/۰۲	۱۷/۰۶	۱۵/۰۹	۱۷/۵۲
۱۳۷۹	۲۴۶۹۷۴۶	۲۲۵۷۵۹۱	۶۱۰۲۴۱۵۱	۱۸۵۲۸۸۰۶	۱۳/۰۸	۱۱/۷۹	۱۱/۱۳	۹/۸۱	۱۱/۴۵
۱۳۸۰	۲۰۳۵۰۱۷۶	۲۷۲۴۵۵۴	۲۵۷۳۰۷۸۳	۲۶۶۶۰۲۲	۱۲/۶۶	۱۰/۹۶	۱۰/۳۵	۹/۱۱	۱۰/۶۵
۱۳۸۱	۳۲۷۱۶۳۹	۲۹۴۵۰۳۷	۲۷۵۵۱۴۰	۲۴۵۲۷۰۹۴	۱۳/۰۰	۱۱/۸۰	۱۱/۱۵	۹/۸۳	۱۱/۴۷
۱۳۸۲	۶۱۶۱۱۱۴۵	۷۸۴۹۴۳۶	۶۶۸۵۴۳۰	۳۳۶۵۵۳۰	۱۰/۶۸	۹/۶۱	۹/۰۸	۷/۹۹	۹/۳۴

منابع: حسابات انجم ششم.

مآخذ

- آمار عملکرد درآمدهای مالیاتی سازمان امور اقتصادی استان اصفهان.
- اسماعیل‌نیا، علی‌اصغر (۱۳۷۶)، "تعیین مالیات توری در اقتصاد ایران"، مجله برنامه و بودجه، سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی شماره ۱۳ و ۱۴.
- امیر یوسفی، خالد و بهار حافظی (۱۳۸۲)، آثار تورم بر ارزش درآمدهای مالیاتی یک مطالعه موردی: بررسی آثار تورم بر ارزش درآمدهای مالیاتی استان اصفهان، سازمان امور اقتصادی و دارایی استان اصفهان، معاونت امورات اقتصادی.
- امیر یوسفی، خالد و بهار حافظی (۱۳۸۲)، اندازه‌گیری تأثیر وقفه‌های قانونی بر ارزش درآمدهای مالیاتی استان اصفهان، سازمان امور اقتصادی و دارایی استان اصفهان، معاونت امور اقتصادی.
- برد، ریچارد ام جانشتر، میکا کاسانگراد (۱۳۷۵) بهبود مدیریت مالیاتی در کشورهای در حال توسعه، ترجمه علی‌اکبر عرب مازار و علی‌اصغر شایانی، تهران، دانشکده امور اقتصادی.
- بهاء‌الدینی، بهادر (۱۳۷۳)، "زبان‌های ناشی از تأخیر در وصول مالیات"، (پایان‌نامه کارشناسی ارشد) دانشگاه آزاد اسلامی واحد شیراز.
- نازی، ویتو (۱۳۶۴)، تورم، تأخیر در جمع‌آوری مالیات و ارزش واقعی درآمدهای مالیاتی، ترجمه محمد کردبچه و محسن طلایی مجموعه مقالات تحقیقی درباره مالیات‌ها، معاونت امور اقتصادی سازمان برنامه و بودجه.
- حساب‌های ملی ایران، حساب‌های منطقه‌ای، حساب تولید استان‌های کشور ۱۳۷۸، ۱۳۷۹، تهران، مدیریت انتشارات و اطلاع‌رسانی مرکز آمار ایران ۱۳۸۱ و ۱۳۸۲.
- دوانی، غلامحسین (۱۳۸۲)، حسابداری مالیاتی، تهران، انتشارات کیومرث، چاپ دوم.
- رحیمی بروجردی، علیرضا (۱۳۷۳)، سیاست‌های اقتصاد کلان و اصلاحات ساختاری، تهران، مؤسسه مطالعات و پژوهش‌های بازرگانی.
- زمانی، احمد و محسن کلانتری (۱۳۷۸)، "اندازه‌گیری وقفه‌های قانونی مالیاتی و آثار منفی آن در ایران"، فصلنامه علمی و ترویجی پژوهش‌ها و سیاست‌های اقتصادی، سال هفتم، شماره ۳ (پیاپی ۱۱) معاونت امورات اقتصادی و دارایی وزارت امور اقتصادی و دارایی.
- علیزاده، انوش (۱۳۷۵)، "برآورد زبان ناشی از تأخیر در وصول مالیات"، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه شهید بهشتی، دانشکده علوم اقتصادی و سیاسی.
- قانون مالیات‌های مستقیم (۱۳۸۰)، سازمان امور مالیاتی کشور.